

УДК 37.016.011.3-051.091.315.7:614(045)

Півненко Ю. В.

СИСТЕМА ЗАХОДІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІКТ ЩОДО ФОРМУВАННЯ НОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Стаття присвячена систематизації заходів з використанням ІКТ щодо формування нового педагогічного мислення учителів основ здоров'я. Автор аналізує зміст поняття "нове педагогічне мислення" та розглядає його як одну із ключових компетентностей педагога.

Ключові слова: *нове педагогічне мислення, інформаційно-комунікаційні технології, навчальний процес, компетентність, учні, учителі.*

Постановка проблеми. Серед стратегічних напрямків розвитку освіти в Україні зазначені такі позиції: реалізація сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти; модернізація змісту освіти; забезпечення її інноваційного розвитку і приведення у відповідність до європейських та світових стандартів [7].

Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти сформульовано основну мету освітньої галузі "Здоров'я і фізична культура": "...розвиток здоров'язбережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров'я та дбайливого ставлення до нього, розвитку фізичної культури особистості та готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій та захисту Вітчизни" [3]. Ключова здоров'язбережувальна компетентність формується на міжпредметному рівні шляхом оволодіння предметними компетенціями з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів школи; предметна – у результаті засвоєння змісту предметів освітньої галузі і оволодіння учнями відповідними компетенціями [3].

Характерна ознака сучасного суспільства – його інформатизація. Діти і підлітки – представники нового покоління – не уявляють свого життя без різного роду гаджетів. Для них характерне "кліпове мислення", уміння працювати з інформацією, мультизадачність, раціональність, багатоваріантність, володіння цифровими технологіями (Є. Шаміс, 2003). Важливим аспектом діяльності педагога виступає урахування зазначених особливостей сучасних учнів. У цьому контексті особливого значення набуває використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у навчальному процесі. Останнім часом значна кількість дослідників спрямовує свої зусилля на визначення ефективності використання засобів ІКТ у навчально-виховному процесі.

Проте аналіз наукових досліджень та педагогічної практики дозволив визначити суперечність між вимогою інформаційного суспільства щодо підготовки фахівців з новим типом мислення та переважанням у навчально-виховному процесі традиційних методик і технологій навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми приєднуємося до позиції дослідників (С. І. Кравченко, 2003; Т. І. Заславська, 2005; Л. В. Козак, 2011; О. О. Набатова, 2013), які вважають, що на сучасному рівні розвитку цивілізації особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що вимагає від людей здатності системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання. А це, у свою чергу, формує соціальне замовлення на нові підходи в системі освіти, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності [5].

Дослідження І. Д. Бежа доводять, що "нове педагогічне мислення, що яскраво проявляє себе в інноваційній навчально-виховній діяльності, ..., не є психологічно безболісним процесом для педагогічного співтовариства. У ньому спостерігається явище дії антиінноваційних бар'єрів, які гальмують нову педагогічну орієнтацію і подолання яких виступає професійно важливою задачею" [1].

На думку Б. Т. Ляхачова, нове педагогічне мислення виникає як результат протиріччя: невідповідності застарілих, звичних, сформованих в інших умовах педагогічних уявлень нових обставин і вимог життя [6].

Частина науковців "нове педагогічне мислення" визначає як проблемно-варіативне мислення, що припускає можливість багатоваріантного досягнення цілей навчання і виховання; мислення з позицій учня, як суб'єкта навчально-виховного процесу, орієнтоване на його інтереси, потреби і розвиток. Вчені виокремлюють важливою ознакою нового педагогічного мислення – творча спрямованість на розробку ефективних методик і технологій навчання і виховання, що мають альтернативний, по відношенню до традиційних, характер.

Вчені О. В. Бондаревська, О. В. Барабанщиків, С. С. Муцинов розглядають педагогічне мислення як базовий компонент педагогічної культури вчителя. Орієнтуючись на основні позиції зазначених вище досліджень, ми приєднуємося до думки науковців В. Д. Веблера, М. М. Кашапова, І. І. Черкасової, які вважають нове педагогічне мислення педагога його ключовою компетентністю.

Авторитетною у контексті нашого дослідження є позиція М. Ю. Кадемії, І. Ю. Шахіної, які вважають, що використання сучасних ІКТ забезпечує якість підготовки фахівців з новим типом мислення, відповідно до вимог інформаційного суспільства [5, с. 6].

Мета дослідження – розробити систему заходів з використанням ІКТ щодо формування нового педагогічного мислення сучасного учителя основ здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Під час експертизи рівня виконання державних вимог до викладання предмету "Основи здоров'я" у навчальних закладах Запорізької області були встановлені певні недоліки. Серед останніх найвагомніше місце посідає невідповідність педагогічних дій на уроці вимогам до уроку основ здоров'я, які зазначені в пояснювальній записці навчальної програми [2]. Саме цей фактор обумовив подальшу експериментальну роботу в межах післядипломної педагогічної освіти вчителів основ здоров'я, особливо – у міжкурсовий період.

З метою систематизації діяльності щодо формування нового педагогічного мислення учителів основ здоров'я були конкретизовані форми і зміст заходів з використанням ІКТ згідно з кожною програмною вимогою до сучасного уроку (табл. 1).

Таблиця 1

**Система заходів з використанням ІКТ
щодо формування нового педагогічного мислення учителів основ здоров'я**

ВИМОГИ ДО УРОКУ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я	ЗАХОДИ	ПОЗИТИВ	ПРОБЛЕМА
Проведення занять з використанням методів навчання, що ґрунтуються на активній участі всіх учнів.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Фестиваль педагогічних ідей шкіл сприяння здоров'ю (далі – ШСЗ) (он-лайн). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Популяризація досвіду ШСЗ. ▪ Активізація діяльності ШСЗ. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Низький рівень активності ШСЗ у Фестивалі.
Збагачення змісту інтегрованого предмета емоційним, особистісно значимим матеріалом.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Конкурс проєктів Інтел для вчителів основ здоров'я. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зацікавленість і самостійність навчальної діяльності учнів. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Обмежена кількість годин для здійснення проєктної діяльності. ▪ Основи здоров'я у педагогів переважно другий предмет.
Організація роботи учнів із різними джерелами інформації, різними видами і типами ресурсних матеріалів.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Конкурс дидактичних розробок з використанням ІКТ. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Використання сучасних засобів ІКТ у навчальному процесі. ▪ Підвищення рівня зацікавленості учнів навчальним матеріалом. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Не завжди доцільне використання засобів ІКТ. ▪ Стереотипи педагогів у використанні засобів ІКТ (презентації). ▪ Низький рівень володіння різноманітними сервісами.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Віртуальна самостійна робота слухачів з матеріалами блогів і сайту кафедри. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Самостійний вибір темпу роботи, матеріалів для опрацювання тощо. ▪ Розширення уявлень про можливості використання певних ресурсів. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Нестійкий або повільний Інтернет.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Творча група "Школа сучасних знань". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Розроблені дистанційні курси відповідно до навчальної програми. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Не використовуються у навчальному процесі: <ul style="list-style-type: none"> – через відсутність доступу до комп'ютерного класу; – через відсутність підготовленого вчителя.

ВИМОГИ ДО УРОКУ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я	ЗАХОДИ	ПОЗИТИВ	ПРОБЛЕМА
Відпрацювання практичних дій при вивченні кожної теми; забезпечення багатоваріантності форм різних видів діяльності учнів.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Веб-квест "Полювання на лисиць". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Велика кількість учасників. ▪ Можливість працювати у власному режимі. ▪ Знання з предмету та навички з ІКТ здобуваються в ігровій формі. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Великий обсяг матеріалів для перевірки у стислі терміни (організатори). ▪ Нестійкий Інтернет (учасники).
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Конкурс блогів методичних об'єднань вчителів основ здоров'я. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Узагальнення матеріалів роботи методичних об'єднань (особистого досвіду). ▪ Популяризації досвіду. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Робота деяких блогів обмежилася конкурсом. ▪ Недостатній рівень володіння комп'ютером.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Конкурс авторських блогів вчителів основ здоров'я. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Висвітлення роботи методичного об'єднання (особистої діяльності) 	
Стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів учнів, забезпечення послідовної диференціації та індивідуалізації вивчення основ здоров'я.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Виконання навчально-методичних проектів "Сучасний урок основ здоров'я". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Робота з Інтернет-ресурсами. ▪ Систематизація сучасних досліджень щодо викладання основ здоров'я. ▪ Альтернатива курсовим роботам. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Стислі терміни виконання проекту. ▪ Не у всіх слухачів курсів підвищення кваліфікації є доступ до Інтернету.
Створення умов для активного діалогу між учасниками-партнерами навчально-виховного процесу та вільного вибору учнями навчальних завдань і способів поведінки.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Творча група "Електронний освітній контент з основ здоров'я". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Систематизовані матеріали за темами чинної програми з предмету. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недостатній рівень володіння ІКТ технологіями деяких членів творчої групи. ▪ Можливість презентувати на конкурс кабінет, який існує лише "віртуально". ▪ Не завжди у роликах можна роздивитися зміст матеріалів.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Фестиваль кабінетів основ здоров'я (онлайн). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Створено віртуальні екскурсії кабінетами основ здоров'я. 	

Підсумком проведення кожного із зазначених в табл. 1 заходів був кількісно-якісний аналіз. Зупинимося більш детально лише на деяких заходах.

У Запорізькій області, починаючи з 2014 року, розпочато проведення Фестивалю педагогічних ідей ШСЗ (онлайн). Відповідно до Положення, матеріал подавався за такими напрямками: дидактичний, методичний, виховний, учнівський. Кількісний і якісний аналіз матеріалів показав: найбільшої популярності набув дидактичний напрям; найменшої – методичний напрям Фестивалю. Останнє свідчить про те, що методисти недостатньо уваги приділяють підвищенню рівня валеологічної компетентності педагогів. Близько 80 % презентованих робіт – практико зорієнтовані. Відсутність у значній кількості робіт наукового та методичного супроводу з боку науковців або вузьких спеціалістів знижує їх вагомість і популярність серед інших користувачів. Серед навчальних закладів, які офіційно входять до обласної мережі шкіл сприяння здоров'ю (разом – 25), взяли участь у Фестивалі лише 13 (52 %), що свідчить про недостатній рівень їхньої активності, а також є показником декларативного ставлення до актуальної проблеми здоров'язбереження учнів, фрагментарної активності у цьому напрямку діяльності. Результати,

які зазначені вище, акцентували нашу увагу на підвищенні ефективності науково-методичного супроводу навчальних закладів – ШСЗ та необхідності розширення обласної мережі ШСЗ. Слід відзначити, що проведення фестивалів та конкурсів у форматі онлайн надає можливість доступу до передового педагогічного досвіду здоров'язбережувальної та здоров'яформувальної діяльності широкому колу педагогічної спільноти.

Зміни, які відбуваються в освіті, призводять до модифікації форм навчання. Дистанційне навчання являє собою одну з інноваційних форм організації навчання, тому діяльність творчої групи вчителів основ здоров'я "Школа сучасних знань" була надзвичайно актуальною. За період роботи членами творчої групи розроблений дистанційний курс з основ здоров'я для учнів 9 класу і спецкурси: "Системи гармонійного розвитку людини", "Міжособистісні стосунки", "Основи першої медичної допомоги під час виникнення екстремальних ситуацій". У означених курсах систематизовано матеріал до тем навчальних предметів відповідно до діючих державних програм у вигляді відеороликів, презентацій, опорних схем та конспектів, матеріалів для перевірки знань, практичних завдань тощо. Ці курси разом з курсами з інших предметів за ініціатииви Запорізького інституту післядипломної педагогічної освіти та підтримки Міністерства освіти і науки України запропоновані для використання жителям Донецької та Луганської областей в період вимушеної затримки систематичного денного навчання.

Як ми вже зазначали, особливістю нового педагогічного мислення є його творча спрямованість на розробку ефективних методик і технологій навчання. З метою залучення педагогічних працівників до ефективного використання в навчально-виховному процесі інформаційних технологій та технологій Веб 2.0 з 2011 року проводяться конкурси веб-ресурсів. Зокрема, в межах Року електронної дидактики "Мистецтво навчати" (2014 р.) вчителі основ здоров'я створювали дидактичні розробки з використанням визначених Положенням ресурсів: онлайн кросворди, карти знань, блоги, геосервіси, онлайн-плакати, Google документи, LearningApps. Аналіз поданих до конкурсу матеріалів надав такої інформації:

- у конкурсі взяли участь лише 3 учасники. Це свідчить по-перше, про недостатню активність педагогів щодо впровадження інформаційних технологій, а, по-друге, основи здоров'я для більшості педагогів – другий предмет, якому, відповідно, приділяється менше уваги, ніж основному;

- із запропонованих сервісів вчителі доцільно використали у дидактичних розробках онлайн кросворди та сервіс LearningApps, з метою перевірки рівня засвоєння учнями навчального матеріалу уроку;

- учасники конкурсу не використали у своїх розробках карти знань, блоги, геосервіси, онлайн плакати, Google документи, хоча ці сервіси мають великі дидактичні можливості для використання у навчальному процесі з основ здоров'я;

- частина педагогів у своїх розробках використали презентації, що свідчить про обмежений погляд на використання ІКТ на уроці та складність відходу від традиційної методики викладання;

- використання засобів ІКТ у навчальному процесі надає можливість урізноманітнювати форми та методи подачі інформації, що сприяє її кращому засвоєнню.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Проведене дослідження дозволило дійти висновку, що впровадження ІКТ посилює якісний контекст процесу формування нового педагогічного мислення учителів основ здоров'я, сприяє впровадженню у навчально-виховний процес сучасних методик і технологій навчання, відповідно до освітніх потреб нового покоління учнів.

Актуальною залишається потреба розробки аналітичного інструментарію щодо визначення коефіцієнту корисної дії (О. П. Аксьонова, 2016) навчально-методичного комплексу, який використовується на певному уроці основ здоров'я.

Використані джерела

1. Бех І. Д. Готовність педагога до інноваційної діяльності / І. Д. Бех // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2003. – № 13. – С. 3–8.
2. Бойченко Т. Є. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи здоров'я. 5 – 9 класи / Т. Є. Бойченко, Т. В. Воронцова, О. Л. Москаленко, В. В. Деревянко, В. С. Пономаренко, Н. М. Поліщук, С. С. Фіцайло – К. : Вид. дім "Освіта", 2013.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>, вільний. – Назва з екрана. – (Дата звернення: 14.03.2016).
4. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : [Навч. посібник] / М. Ю. Кадемія, І. Ю. Шахіна. – Вінниця : ТОВ "Планер". – 2011. – 220 с.

5. Козак Л. В. Структура та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача вищого навчального закладу / Л. В. Козак // Пед. процес: теорія і практика : Збірник наукових праць. – 2012. – Випуск 2. – С. 50–59.
6. Ліхачов Б. Т. Педагогіка: Курс лекцій : [Навч. посібник для студентів педагог, навч. закладів і слухачів ІПК і ФПК] / Б. Т. Ліхачов. – М. : Юрайт-М, 2001 – 607 с.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] // Верховна рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>, вільний. – Назва з екрана. – (Дата звернення: 15.03.2016).

Pivnenko Y. V.

SYSTEM OF ACTIONS WITH USING ICT TO FORM NEW PEDAGOGICAL THINKING OF HEALTH BASICS TEACHERS

This article is devoted to systematize the activities of using ICT to form new pedagogical thinking of health basics teachers. The author analyzes the meaning of the idea of "new pedagogical thinking" and regards it as one of the key competencies of a teacher.

The scientists define "the new pedagogical thinking" as problematic variation thinking, suggesting the possibility of multiple achieving the objectives of training and education; thinking from the standpoint of the student, as the subject of the educational process, focused on his interests, needs and development.

One of the main features of modern society is its computerization. Children and adolescents, who are representatives of the new generation, cannot imagine their life without various kinds of gadgets. Recently, a large number of researchers have been trying to determine the effectiveness of the use of ICT in the educational process.

The article draws attention to the peculiarities of the educational activity of nowadays children, who have such characteristics as "music video thinking", ability to work with information, multitasking, rationality, multi-variant, mastering of digital technology.

Thus, one of the main means of forming a new pedagogical thinking, in the author's opinion, is information and communication technologies that provide training of specialists with a new type of thinking, according to the requirements of the information society.

The requirements for a modern lesson of health basics mentioned in the explanatory note of the relevant educational program are highlighted. According to them the author structured the activities of using ICT to form the new pedagogical thinking of health basics teachers at the refresher training and during the period between courses in the system of postgraduate pedagogical education.

Key words: *new pedagogical thinking, informational communicational technologies, educational process, competence, pupils, teachers.*

Стаття надійшла до редакції 24.03.2016 р.